DOI: 10.5961/jhes.2020.377

Türkiye'de Finansal Okuryazarlık Alanında Yazılan Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi

The Content Analysis of Graduate Theses Written in The Field of Financial Literacy in Turkey

Haşmet SARIGÜL

ÖZ

Araştırmanın amacı, Türkiye'de finansal okuryazarlık konusunda gerçekleştirilen lisansüstü tez çalışmalarına ilgi gösteren disiplinlerin, araştırmalarda kullanılan yöntemlerin, finansal okuryazarlık ile ilişkisi incelenen değişkenlerin ve tezlerde ortaya konulan neden-sonuç ilişkilerinin neler olduğunun, finansal okuryazarlık ile ilgili belirlenen sorunlara ne tür çözüm önerilerinin geliştirildiğinin belirlenmesidir. Bu kapsamda 63 tez içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Türkiye'de 32 ilde, 40 ayrı üniversitede ilgili konuda lisansüstü tez çalışması yapıldığı, en çok tez yazılan üniversitenin Sakarya Üniversitesi olduğu belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık konusundaki lisansüstü tez çalışmalarının %31.74 kısmının üniversite öğrencilerine yönelik gerçekleştirildiği, tezlerin tamamı dikkate alındığında araştırmaların toplam 30663 birimlik örneklem büyüklüğünü kapsadığı tespit edilmiştir. Araştırmalarda ilişkisi en çok araştırılan bağımlı değişkenlerin; finansal bilgi düzeyi, finansal davranış, finansal tutum olduğu; bağımsız değişken olarak ise daha çok demografik verilerin kullanıldığı görülmüştür. Belirlenen sorunlara yönelik tezlerde geliştirilen çözüm önerileri kapsamında en fazla irdelenen kavramların; eğitim, strateji, farkındalık, proje ve işbirliği olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Finansal okuryazarlık, Lisansüstü tez, İçerik analizi

ABSTRACT

The aim of the study is to determine the interested disciplines, used methods, the cause-effect relationships, and the solution proposals developed for the identified problems in the graduate thesis written in the field of financial literacy in Turkey. In this context, 63 theses were examined by the content analysis method. It was determined that at least one graduate thesis was written about financial literacy in 40 different universities in 32 different provinces. Sakarya University is the one with the highest number of undergraduate thesis written on this subject. It was found that 31.74% of the graduate thesis studies on financial literacy were carried out for university students, and the researches covered a total sample size of 30663 units. The most used dependent variables in the researches were financial knowledge level, financial behavior and financial attitude, and the demographic data as an independent variable. It was determined that the most discussed solution proposals developed for the identified problems in the theses were education, strategy, awareness, project, and cooperation.

Keywords: Financial literacy, Graduate thesis, Content Analysis

Sarıgül H., (2020). Türkiye'de finansal okuryazarlık alanında yazılan lisansüstü tezlerin içerik analizi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science, 10*(1), 153-165. https://doi.org/10.5961/jhes.2020.377

Haşmet SARIGÜL (✉)
ORCID ID: 0000-0001-7262-6668
İstanbul Esenyurt Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Uluslararası Ticaret Bölümü, İstanbul, Türkiye
Istanbul Esenyurt University, Faculty of Business and Management Sciences, Department of International Trade, Istanbul, Turkey
hasmetsar@yahoo.com

Geliş Tarihi/*Received* : 30.12.2019
Kabul Tarihi/*Accepted* : 24.03.2020

GİRİŞ

Bireyler para ve parayla ifade edilebilen konularda yaşamları süresince çok sayıda kararlar alırlar ve uygularlar. Yapılan araştırmalar, parasal konularda geliştirilmesi gereken tutum, davranış, bilgi ve beceri yetkinliklerini ifade eden bir kavram olan finansal okuryazarlığı olmayan bireylerin finansal ürünleri anlamakta zorlandığını, finansal konularda karar alırken veya işlem yaparken kaygılanabildiklerini göstermektedir. Bu kişiler, menkul kıymet işlemlerinden uzak durabilmekte, finansal kurumlarla iletişim kuramamakta, fonlara ulaşmakta sorunlar yaşamakta ve finansal dışlanma ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Uzun süre devam edecek bu durum finansal sistemin sağladığı fırsatlardan da faydalanılamamasına yol açmaktadır. Finansal okuryazarlığın düşük olması finansal sorunlarla baş edilmesini zorlaştırmakta, bilinçsiz tüketim ve ihtiyatsız borçlanmalarla yüksek maliyetler üstlenilmelerine neden olabilmekte, bu da insanların iş, aile hatta emeklilik dönemindeki yaşantıları üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir.

Finansal okuryazarlığa sahip olan bireyler ise para ve varlık yönetimi, bankacılık uygulamaları, yatırım, kredi, sigorta ve vergi konularında yeterli düzeyde bilgili ve eğitimli olan, para ve varlık yönetimi ile ilgili temel kavramları anlayan ve bu özelliklerini finansal planlar yapmada ve bunları uygulamada kullanan kişiler olarak tanımlanmaktadır.

Finansal okuryazarlığın düzeyi arttıkça bireylerin finansal konularda seçeneklerin neler olabileceğini belirleyebilmeleri, parasal konularda müzakere etmeleri, finansal açıdan sorunlar doğmasına neden olabilecek tutum ve davranışlardan uzak durmaları, genel ekonomideki gelişmeleri anlayıp etkin finansal kararlar alabilmeleri kolaylaşmaktadır. Bu kişiler kendilerinin ve ailelerinin refahını sağlama ve artırma doğrultusunda daha akılcı davranışlar sergilemektedirler. Finansal okuryazarlık bireyler için olduğu kadar ülke ekonomisi açısından da önemlidir ve ülke genelinde düzeyinin artırılması gerekmektedir.

Finansal okuryazarlıkla ilgili dünya genelinde pek çok araştırmacı tarafından çok sayıda bilimsel çalışma yapılmış, birçok ilgili kurum tarafından raporlar yayınlanmıştır. Son dönemlerde Türkiye'de de bu konuya farklı disiplinler ilgi göstermeye başlamış ve çeşitli üniversitelerde yayınlanan lisansüstü tezlerin de katkısıyla literatür genişlemiştir.

Araştırmanın amacı, Türkiye'de Finansal Okuryazarlık konusunda yayınlanan doktora ve yüksek lisans tezlerinin incelenerek mevcut durumun ortaya konulması, ilgili tezlerin Türkiye'deki Finansal Okuryazarlık sorununa katkılarının değerlendirilmesi ve ileriki dönemlerde bu konuda yapılacak çalışmalara bilimsel bilgi sağlanmasıdır. Araştırmada, Türkiye'de Finansal Okuryazarlık konusunda yazılan doktora ve yüksek lisans tezlerinin tamamı Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi (YÖK-Tez) internet sitesi üzerinden derleme yöntemiyle taranmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Giriş dışında, yöntem, bulgular ve sonuç olmak üzere dört bölümden oluşan araştırmada yanıtları aranan temel sorular; finansal okuryazarlık konusunda yapılan lisansüstü tez çalışmalarına hangi disiplinlerin ilgi gösterdiği, çalışmalarda kullanılan yöntemlerin, finansal okuryazarlık ile ilişkisi incelenen değişkenlerin ve tezlerde ortaya konulan neden-sonuç ilişkilerinin neler olduğu ve finansal okuryazarlık ile ilgili belirlenen sorunlara ne gibi çözüm önerileri geliştirildiği olarak belirlenmiştir.

YÖNTEM

Doküman incelemesine dayalı olarak gerçekleştirilen bu araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir biçimde sınıflandırılmasını ve değerlendirilmesini sağlayan bir yöntem olarak kabul edilmekte olup amacı açık iletişimin özellikleri aracılığı ile içeriklere yönelik çıkarımlar yapılmasıdır. Ortaya konulan değişkenler ve analizler, araştırma yapılan konudaki eğilimler hakkında kapsamlı bilgiler sağlayabilmektedir (Krippendorff, 2004; Lac, 2016). İçerik analizinin en belirgin özelliklerinden biri bulguların sayısallaştırılarak nicel sonuçlar üretilmesine katkı sağlayabilmesi ve araştırma sonuçlarının nitel betimlemeler şeklinde de ortaya konulabilmesidir. Bu nedenle içerik analizinde nitel ve nicel sonuçlar birbirlerini tamamlayan unsurlardır (Tavşancıl & Aslan, 2001). Diğer bir deyişle bu yöntem gerek nitel, gerekse nicel araştırmalar için uygun olup, içerikler hem tümevarımcı hem de tümdengelimci akıl yürütme ile değerlendirilebilmektedir (Bengtsson, 2016).

İçerik analizi iletişim ve politika bilimlerinde kullanılan bir yöntem olarak ortaya çıkmıştır. Buna karşın zaman içerisinde esnek yaklaşımı nedeniyle giderek birçok alanda uygulanan bir araştırma yöntemine dönüşmüş ve iletişim ile politika bilimlerinin yanı sıra, eğitim, sağlık, tarih, sosyoloji, psikoloji, uluslararası ilişkiler, ekonomi ve işletme gibi çeşitli alanlarda da yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (Franzosi, 2009).

BULGULAR

İçerik analizi yöntemiyle incelenecek olan doktora ve yüksek lisans tezleri YÖK-Tez internet veri tabanından taranmış ve anahtar sözcüklerden finansal okuryazarlık için 66 ve finans okuryazarlığı için iki tez olduğu görülmüştür. Yazarı tarafından erişimi kısıtlanan dört tez ile örneklemi Türkiye dışında olan bir tez değerlendirme dışında bırakılmış, beşi doktora ve 58'i yüksek lisans olmak üzere toplam 63 lisansüstü tezin içerikleri analiz edilmiştir. Tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde; ilkinin 2010 yılında yazıldığı, 15 tezin kabul edildiği 2018 yılında hızlı bir artış gösterdiği, en fazla tezin ise 2019 yılında (*n*=25) yayınlandığı belirlenmiştir.

Tezlerde Kullanılan Anahtar Sözcükler

Anahtar sözcükler bir bilimsel çalışmanın ana fikrinin ve tekniğinin ortaya konulması açısından önemli kabul edilmektedir. Araştırılan 63 tezde finansal okuryazarlık ve finans okuryazarlığı dışında 102 anahtar sözcük kullanıldığı görülmüştür. En fazla kullanılan diğer anahtar kelimelerin; finansal eğitim (*n*=21, %33.33), finansal bilgi *(n*=19, %30.16), finansal davranış (*n*=17, %26.98), finansal tutum *(n*=12, %19.05) ve finans (*n*=7 , %11.11) olduğu belirlenmiştir. Bunların arasında en yüksek frekansa sahip olanın finansal eğitim olması beklenen bir durum olarak ifade edilebilir. Birçok bilim insanı ve eğitimci, finansal bilgi eksikliğinden veya doğru olmayan bilgiden kaynaklanan olumsuz kararların etkilerinin finansal eğitim yoluyla aşılabi-

leceğini belirtmektedir. Ayrıca anahtar sözcüklere ait veriler, tezlerde finansal okuryazarlığın dört bileşeninden finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranışa ağırlık verildiğini, buna karşın diğer bileşen finansal becerinin sadece bir tezde anahtar sözcük olarak yer aldığını göstermektedir.

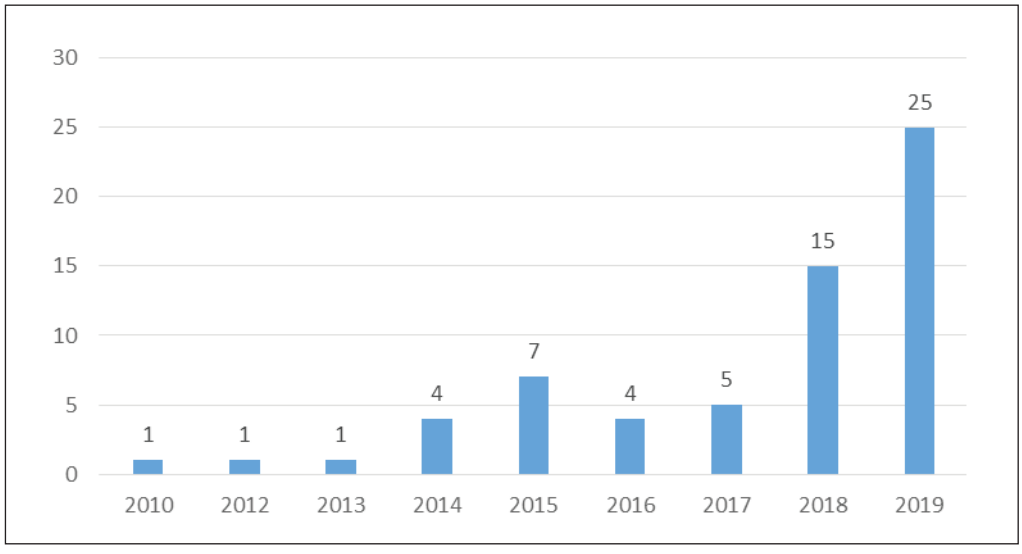
Tez Yazarlarının Bağlı Oldukları Birimler

Tezler üniversitelere ve bağlı bulundukları enstitülere göre değerlendirildiğinde; 32 ildeki 40 ayrı üniversitede, bir diğer ifadeyle illerin %39.5 ve üniversitelerin %19.32 kısmında finansal okuryazarlık konusunda en az bir tez çalışması yapıldığı görülmüştür. En fazla çalışma yapılan ilin İstanbul (*n*=6), en çok tez yazılan üniversitenin Sakarya Üniversitesi (*n*=4) olduğu, beş farklı enstitüye bağlı programlarda ilgili konuda tez yazıldığı belirlenmiştir.

İncelenen tezlerin yazıldıkları enstitülere göre dağılımı; Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü (BSE, *n*=3), Eğitim Bilimleri Enstitüsü (EBE, *n*=4), İşletme Enstitüsü (İE, *n*=2), Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü (LEE, *n*=1) ve Sosyal Bilimler Enstitüsü (SBE, *n*=53) şeklindedir.

Tablo 1: Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	Tez Sayısı	Üniversite	Tez Sayısı
Adnan Menderes	1	Gaziosmanpaşa	3
Akdeniz	1	Gümüşhane	1
Anadolu	3	Hacettepe	2
Bahçeşehir	3	İstanbul Gelişim	1
Balıkesir	2	İstanbul	2
Bartın	1	İzmir Kâtip Çelebi	2
Bilecik Şeyh Edebali	2	Karadeniz Teknik	2
Boğaziçi	2	Kayseri	1
Burdur Mehmet Akif Ersoy	2	Kırıkkale	1
Bursa Uludağ	1	Manisa Celal Bayar	1
Çağ	1	Marmara	2
Çankırı Karatekin	1	Muğla Sıtkı Koçman	2
Çukurova	2	Necmettin Erbakan	1
Dumlupınar	1	Niğde Ömer Halisdemir	1
Erciyes	1	Osmaniye Korkut Ata	1
Erzincan	1	Sakarya	4
Fırat	2	Sivas Cumhuriyet	2
Galatasaray	1	Süleyman Demirel	1
Gazi	2	Toros	1
Gaziantep	1	Uşak	1

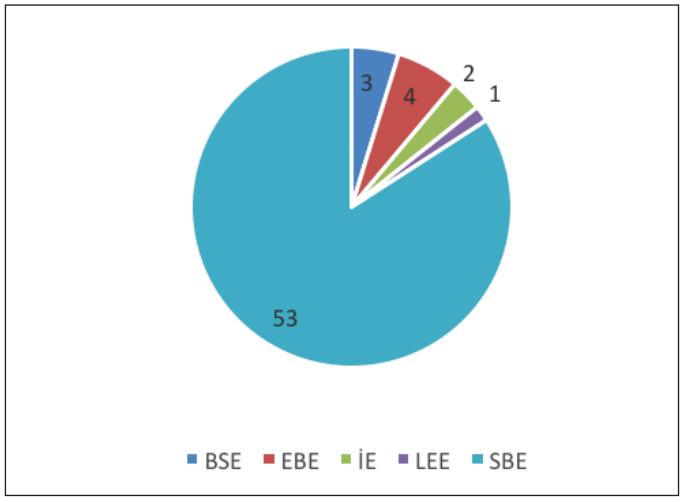

Şekil 1: 2010 - 2019 dönemi incelenen tezlerin yıllara göre dağılımı.

Veriler, ilgili konuda 15 farklı anabilim dalında lisansüstü tez kabul edildiğini göstermektedir. Bunların %73.43'ü İşletme (*n*=43) ve %8'i İktisat (*n*=5) anabilim dalında hazırlanmıştır. Aile ve Tüketici Bilimleri, Bankacılık, Eğitim Bilimleri, Ekonometri, Finansal Ekonomi, İlköğretim, İslam İktisadı ve Finansı, İşletme Eğitimi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi, Muhasebe ve Finans Yönetimi, Sermaye Piyasası ve Borsa ile Sosyal Yapı ve Değişme anabilim dallarında birer adet lisansüstü tez çalışması bulunmaktadır.

Tezlerde Kullanılan Araştırma ve Veri Analiz Yöntemleri

Çalışmaların 60'ında nicel, ikisinde nitel ve birinde karma araştırma yönteminin kullanıldığı belirlenmiştir. Veri toplama aracı olarak anket 60 kez ve mülakat tekniği iki kez kullanılmıştır. Derleme yönteminin kullanıldığı tez sayısı ise birdir. Tezlerde belirtildikleri şekliyle dikkate alındığında, veri analiz tekniği olarak araştırmaların %58.73'nde (*n*=37) ANOVA, %50.79'nda (*n*=32) t testi, %26.98'nde (*n*=17) Tukey testi, %25.39'nda (*n*=16) Cronbach's Alfa, %22.22'nde (*n*=14) Ki-Kare testi ve %20.63'nde (*n*=13) Korelasyon Analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Şekil 2: Tezlerin enstitülere göre dağılımı.

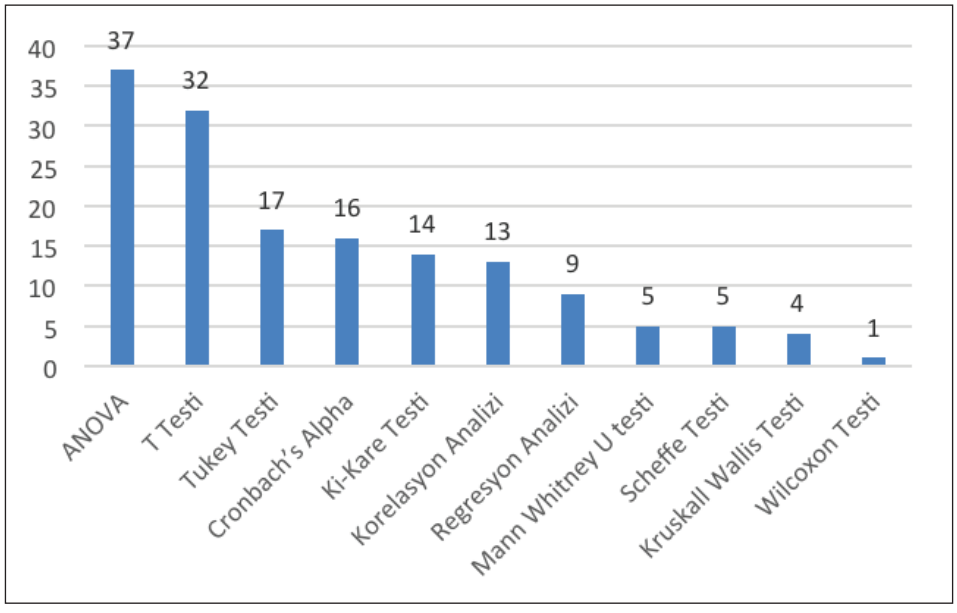
Çalışma Grupları ve Örneklem Genişlikleri

Türkiye'de finansal okuryazarlık konusundaki lisansüstü tez çalışmalarının en fazla üniversite öğrencilerine (*n*=20, %31.74) yönelik gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Bunların üçü iktisadi idari bilimler fakültesi, 17'si ise tüm üniversite öğrencilerini kapsamaktadır. İkinci sırada 13 frekansla (%20.63) bireysel yatırımcılar bulunmaktadır. Mali müşavirleri kapsayan üç, akademik personel, bireyler, kamu çalışanları, KOBİ'ler, lise öğrencileri ve tüketicilere yönelik ikişer tez bulunmaktadır. Banka çalışanları, banka müşterileri, emekli askeri personel, finansal tüketiciler, forex yatırımcıları, girişimciler, işverenler, KOBİ yöneticileri, kredi kartı kullanıcıları, mühendisler ve X, Y, Z kuşaklarını kapsayan birer çalışma yapılmıştır.

Tezlerin tamamı dikkate alındığında araştırmalar toplam 30663 birimlik örneklem büyüklüğünü kapsamaktadır. En fazla çalışma 28 tez ile 201-500 aralığındaki örneklem büyüklükleri ile gerçekleştirilmiştir.

Tezlerde İlişkisi Araştırılan Değişkenler ve Ulaşılan Sonuçlar

Finansal bilgi düzeyi (*n*=26, %41,27) ve temel finansal bilgi düzeyi (*n*=3, %4,76) çalışmaların bir kısmında bağımlı, diğerlerinde bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Diğer bağımlı değişkenler; finansal davranış (*n*=19, %30.16), finansal tutum (*n*=18, %28,57), finansal erişim (*n*=4, %6,35), finansal okuryazarlık algısı (*n*=3, %4.76) ve finansal algılar (*n*=2, %3.17) tezde araştırmaya konu edilmiştir. Tasarruf davranışı, yerli malı satın alma eğilimi, borçluluk düzeyi, kredi kartı borçluluk durumu, (otelde) konaklama durumu, uygulama düzeyi (finansal beceri), para yönetim özerklik algısı, para davranış algısı, bütçeleme ve tasarruf davranışları ve kredi kartı kullanma durumu ise birer adet tezde bağımlı değişken olarak yer almıştır.

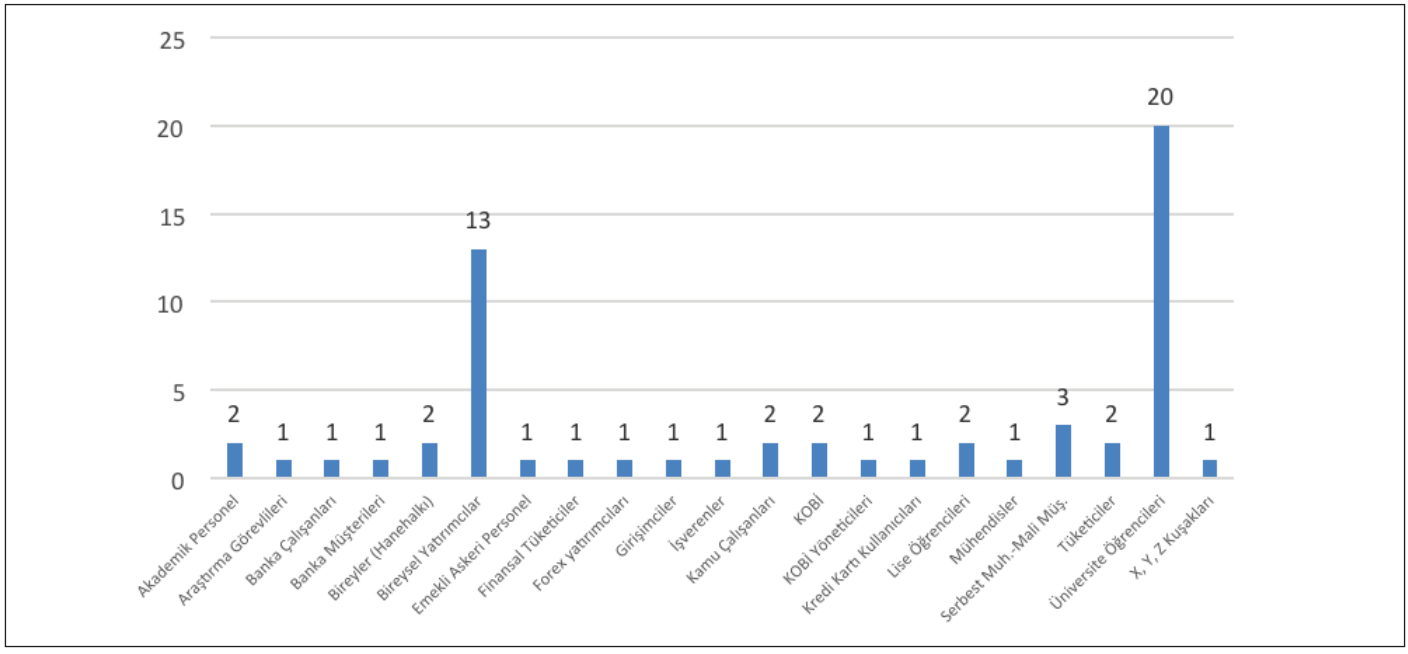

Şekil 3: Tezlerde kullanılan veri analiz teknikleri.

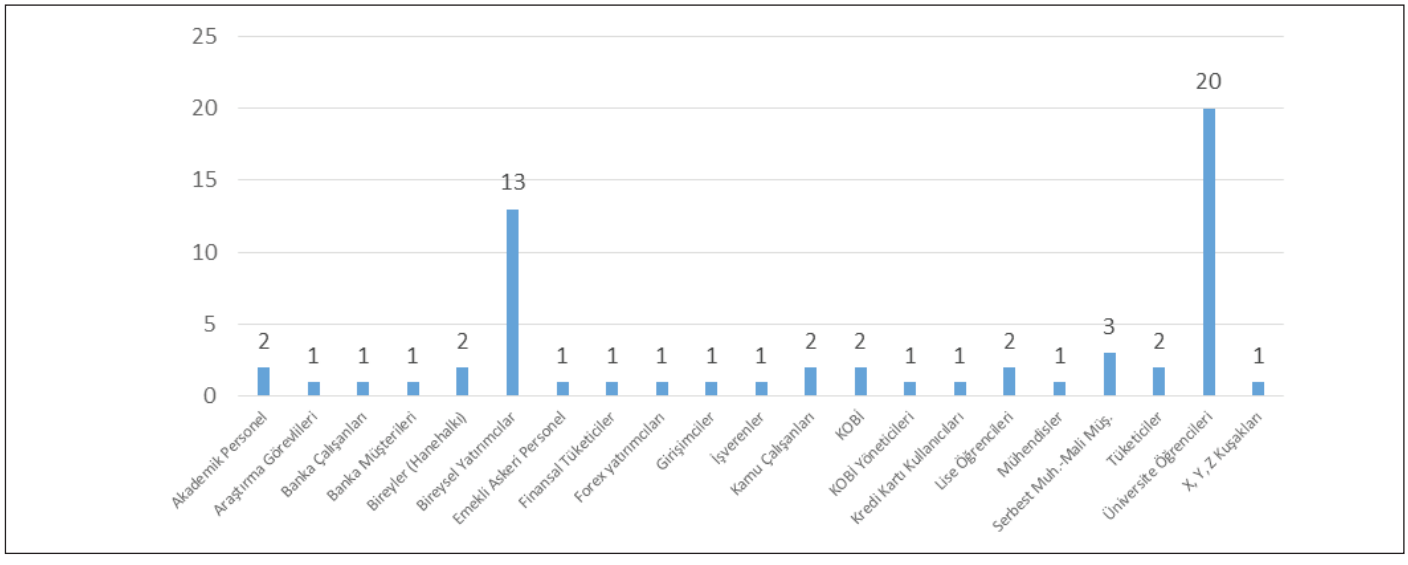
Tablo 2: Örneklem Genişlikleri

Örneklem Genişliği	Tez Sayısı	Örneklem Büyüklüğü
0-50	2	88
51-100	1	100
101-200	10	1575
201-500	28	10462
501-1000	14	9377
1001-2000	1	1856
2000-5000	3	7205
Toplam	59	30663

Araştırmalarda en fazla ele alınan bağımsız değişkenlerin ise; cinsiyet (*n*=44, %69,84), yaş (*n*=39, %61.90), gelir düzeyi (*n*=27, %42.86), eğitim düzeyi (*n*=26, %41.27), medeni durum (*n*=17, %26.98), eğitim görülen sınıf (*n*=15, %23.81), ebeveyn eğitim durumu (*n*=12, %19.05), meslek (*n*=11, %17.46), eğitim görülen bölüm (*n*=9, %14.29), finansal bilgi kaynağı (*n*=6, %9.52) ve iş tecrübesi (*n*=5, %7.94) olduğu görülmüştür. Bunların dışında akademik başarı durumu, çalışan sayısı ve hane halkı geliri dörder kez; aile gelir düzeyi ile ikamet edilen yer üçer kez; akademik unvan, aylık harcama tutarı, bireysel emeklilik sistemine dâhil olma, çocuk sayısı, eğitim alanı, faaliyet süresi, fakülte adı, hisse senedi piyasasındaki yatırım süresi, kadro derecesi, KOBİ sahipleri ve yöneticileri ikişer kez; ailedeki kişi

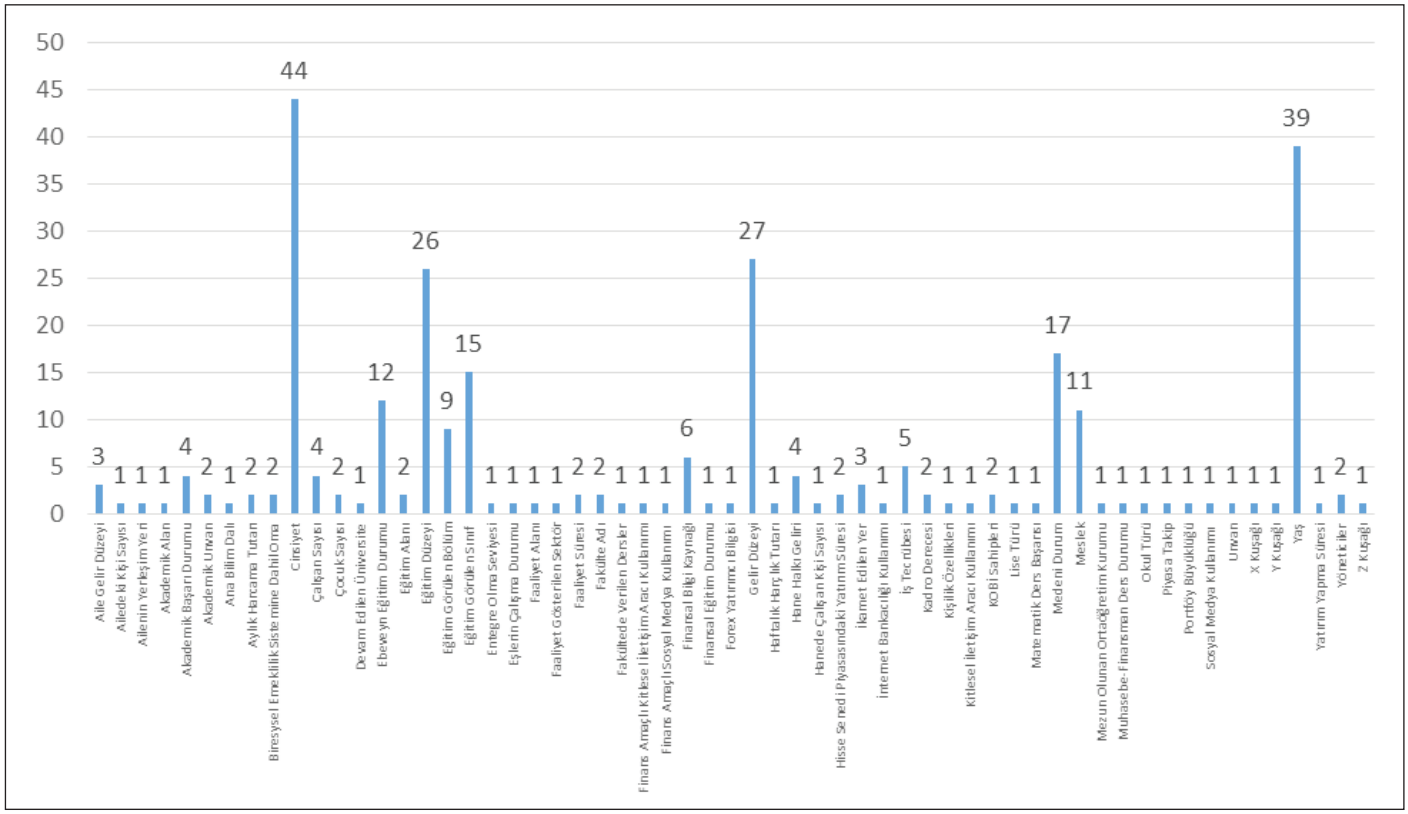
Şekil 4: Tezlerin çalışma gruplarına göre dağılımı.

Şekil 5: Tezlerde yer alan bağımlı değişkenler.

sayısı, ailenin yerleşim yeri, akademik alan, anabilim dalı, devam edilen üniversite, (finansal sisteme) entegre olma seviyesi, eşlerin çalışma durumu, faaliyet alanı, faaliyet gösterilen sektör, fakültede verilen dersler, finans amaçlı kitlesel iletişim aracı kullanımı, finans amaçlı sosyal medya kullanımı, finansal eğitim durumu, forex yatırımcı bilgisi, haftalık harçlık tutarı, hanede çalışan kişi sayısı, internet bankacılığı kullanımı, kişilik özellikleri, kitlesel iletişim aracı kullanımı, lise türü, matematik ders başarısı, mezun olunan ortaöğretim kurumu, muhasebe-finansman ders durumu, okul türü, piyasa takip, portföy büyüklüğü, sosyal medya kullanımı, unvan, yatırım yapma süresi, X kuşağı, Y kuşağı ve Z kuşağı birer kez bağımsız değişken olarak ele alınmıştır.

Tezlerde finansal okuryazarlık ve/veya boyutları ile arasındaki ilişki en fazla incelenen değişken cinsiyettir. Kaplan (2019), üniversite öğrencilerinin okuryazarlığı ile cinsiyetleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir farkın olduğunu belirlemiştir. Benzer bir sonuca; Er (2019), Sancak (2019), Kutlu (2018) ve Mevsim (2016) ulaşmışlar ve erkek üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Saraç'a (2014) göre de öğrencilerin finansal durumlarını yönetme konusundaki başarı algılamaları cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte olup erkek öğrenciler finansal durumlarını yönetmede kadın öğrencilere göre daha başarılıdırlar. Üniversite öğrencilerinin okuryazarlık düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılan bir diğer tez Taş'a (2019) aittir. Araştırmacı, erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin kadın öğrencilerden daha iyi olduğu sonucuna ulaşmış, ayrıca harcama bütçesi hazırlayan öğrencilerin hazırlamayanlara göre finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Öncüler (2018)'in araştırmasına göre ise erkek üniversite öğrencilerinin temel para bilgileri kadınlardan yüksektir. Kılıç da (2016), cinsiyet değişkeninin erkekten kadına doğru gittiğinde, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin düştüğünü belirleyen araştırmacılardandır. Lise öğrencilerine yönelik yapılan araştırmalarda ise Tosun (2016) erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre finansal olayları takip etme konusunda daha ilgili olduklarını gözlemlemiş ve Erkılıç (2019), matematik ders notu ve finansal okuryazarlık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Diğer çalışma grupları ile gerçekleştirilen araştırmalarda; erkek akademik personelin kadınlara göre finansal okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğu (Bağlıoğlu, 2019); erkek araştırma görevlilerinin parasal işlemlere ve konulara kendilerini daha yatkın gördükleri ve cinsiyet ile kendini finansal okuryazar olarak görme arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu (Karaağaç, 2015); banka müşterilerinin kendi finansal bilgi düzeylerini değerlendirmeleri konusunda cinsiyet değişkeni açısından farklı ortalama değerler olduğu, kadınların kendi finansal bilgilerini derecelendirme ve bileşik faiz hesaplama düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu, buna karşın erkeklerin hane halkı bütçesine sahip olduklarını daha güçlü ifade ettikleri (Karamelek, 2019); banka çalışanı kadınların finansal okuryazarlık düzeylerinin erkeklere göre

Şekil 6: Tezlerde yer alan bağımsız değişkenler.

daha yüksek olduğu (Vergi, 2019); bireylerin finansal okuryazarlık bilgi, tutum ve davranış düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık olduğu (Öcal, 2019; Beichar, 2018); forex yatırımcısı erkeklerin finansal okuryazarlık puanlarının kadınların puanlarından yüksek olduğu (Ünal, 2018) ve serbest muhasebeci mali müşavirlerin cinsiyeti ile aylık harcamaları kontrol etmenin önemli olduğu düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu, kadın katılımcıların aylık harcamaları kontrol etme düşüncesinde erkek katılımcılara göre daha yüksek puan aldıkları (Dağdelen, 2017) bulgularına ulaşılmıştır. Hisse senedi yatırımcılarına yönelik Kanmaz'ın (2018) gerçekleştirdiği araştırmada erkeklerin finansal okuryazarlık ortalama puanlarının, kadınların ortalama puanlarına göre daha yüksek olduğu bulgulanırken, Ateş (2014), hisse senedi yatırımcısı kadınların ileri düzey finansal okuryazar grubunda yer alma oranlarının erkeklere göre daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Diğer taraftan; Demirkıran (2019), Karakuş (2019), Kayacan (2019),Kutlu (2019), Çör (2018), Doğan (2018), Haydari (2018), Kuyumcu (2018), Eker (2017), Küçükaslan (2017), Ceylan ve Korkmaz (2016) ve Öztürk (2014) finansal okuryazarlık ve/veya boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Yaş değişkeni araştırmalarda en fazla incelenenlerden ikincisidir. Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlığı ve/veya finansal okuryazarlığın boyutları ile yaşları arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalarda; anlamlı bir farkın olduğu (Kartal, 2018; Kutlu, 2018); yaş ile temel finans kavramları bilgi düzeyi arasında incelenen on altı kavramdan onunda anlamlı farklılık olduğu ve yaş arttıkça bilgi düzeyinin de arttığı, altı kavramda anlamlı farklılık olmadığı (Taş, 2019); bütçe oluşturma ve buna uyma, borcunu zamanında ödeme gibi davranışların yaş değişkenine göre farklılık gösterdiği (Kutlu, 2019); yaş ile öğrencilerin temel finansal kavramları bilmeleri arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu, 22-24 yaş grubunun temel finansal kavram bilgisinin 18-21 yaş grubundan daha yüksek olduğu (Sancak, 2019) bulgularına ulaşılmıştır. Lise öğrencileri arasında ise yaş yükseldikçe finansal olaylara ilginin arttığı gözlenmiştir (Tosun, 2016).

Ceylan ve Korkmaz (2016), finansal tüketicilerin yaşı ile harcama arasında anlamlı farklılık olmadığını buna karşın ilgi, algı ve tutum boyutları bakımından anlamlı farklılıklar bulunduğunu belirlemiştir. Ateş (2014), hisse senedi yatırımcılarına yönelik çalışmasında emeklilik çağındaki yatırımcıların %80'i, çalışma çağındaki yatırımcıların ise %55.9'unun ileri düzey finansal okuryazar grubunda yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Forex yatırımcıları açısından yaş değişkenine göre grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (Ünal, 2018). Serbest muhasebeci mali müşavirlerin yaş grupları ile taksitli alışveriş yaptıklarında uygun taksit seçeneklerini kıyaslamaları, olası borç ve hatalardan kaçınmak için kredi kartlarını ve faturalarını kontrol etmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (Dağdelen, 2017). Eker (2017) Ticaret odası üyelerinin yaşları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu tespit etmiştir. Benzer şekilde banka müşterileri açısından da finansal davranış ile yaş değişkenleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Güneş, 2019; Karamelek, 2019). Bireylere yönelik gerçekleştirilen genel araştırmalarda Öcal (2019), Haydari (2018) ve Kuyumcu (2018), bireylerin finansal okuryazarlık bilgi, tutum ve davranış düzeyleri ile yaş düzeyi değişkenleri arasında anlamlı farklılık bulunduğu sonuçlarına ulaşmışlardır. Buna karşın Kuyumcu (2018) araştırmasında yaş aralığı yükseldikçe bireylerin finansal araçlara ilişkin bilgi seviyesinin düştüğünü tespit etmiştir. Finansal okuryazarlık ve/veya boyutları ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir fark olmadığını belirleyen araştırmacılar ise Demirkıran, (2019), Karakuş (2019), Kayacan, (2019), Yıldız (2019), Çör (2018) ve Saraç (2014)'dır.

Gelir durumu ile finansal okuryazarlık ve/veya boyutları arasındaki ilişkiyi üniversite öğrencilerine yönelik olarak inceleyen çalışmasında Kartal (2019), istatistiksel olarak anlamlı ilişki belirlemiştir. Kayacan (2019) ve Beichar (2018), bireylerin finansal okuryazarlık algılarının gelir durumlarına göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olduğunu tespit etmişlerdir. Ünal (2018) forex yatırımcılarının finansal bilgi ortalamalarının gelir düzeyi değişkenine göre araştırmış ve grup ortalamaları arasındaki farkı istatistiksel açıdan anlamlı bulmuştur. Bağlıoğlu'nun (2019), araştırmasına göre akademik personel arasında kişisel geliri yüksek olanların, düşük olanlara göre okuryazarlık düzeyleri daha yüksektir. Küçükaslan (2017), mali müşavirlerin gelir durumu değişkenine göre finansal bilgi ve davranış boyutuna göre anlamlı bir fark bulmuş, Kıran (2019), finansal okuryazarlık seviyesi üzerinde gelir düzeyinin etkili olduğunu belirlemiştir.

Çalışmalarında gelir düzeyi ile finansal okuryazarlık ve/veya boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşan araştırmacıların ise Demirkıran (2019), Güneş (2019), Kutlu (2019), Öcal (2019) ve Taş (2019) olduğu görülmüştür.

Aile gelir durumu da öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri ile ilişkisi incelenen bir diğer değişkendir. Araştırmaların sonuçları; öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, ailelerinin aylık gelirlerine göre farklılık gösterdiğini (Kutlu, 2018); ailenin gelir düzeyi değişkeni ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı negatif bir ilişki bulunduğunu ancak bu ilişkinin derecesinin düşük olduğunu (Kılıç, 2016); para yönetim öz yeterlik algısı, para yönetim davranışları ve finansal bilgi testi ölçeklerinden elde edilen bulguların aile maddi gelir durumu puan ortalamaları ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında farklılık tespit edildiğini (Er, 2019); öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin ailesinin aylık gelirine kredi kartı kullanma durumuna göre farklılık gösterdiğini (Kutlu, 2019) ortaya koymuştur.

Eğitim düzeyi değişkenine yönelik araştırma sonuçları, banka çalışanlarının eğitim düzeyi ile vergi ve komisyon farkındalığı, banka sigorta bilgisi ve maliyet kâr bilgisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir (Vergi, 2019). Şaroğlu'na göre (2018) kamu çalışanlarının eğitim düzeyleri arttıkça vergi ve mevzuat, yatırım ve bireysel bankacılık bilgi düzeyleri artmaktadır. Banka müşterilerinin eğitim durumları ile finansal tutumları arasında da anlamlı bir ilişki vardır, buna karşın eğitim durumu ile finansal davranış arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (Güneş, 2019). Hisse senedi yatırımcılarının finansal tutum ortalama puanları öğrenim durumlarına

göre farklılık göstermektedir. Lisans ve lisansüstü mezunlarının finansal tutum puan ortalaması ortaokul ve lise mezunlarından yüksektir (Kanmaz, 2018). KOBİ yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri, eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (Kaya, 2015). Serbest muhasebecilere yönelik ölçüm yapmak amacıyla sorulan 35 sorudan elde edilen puanlar eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir. Üniversite ve yüksek lisans mezunlarının lise mezunlarından oldukça farklı olduğu görülmekte iken üniversite mezunları ile yüksek lisans mezunları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır (Dağdelen, 2017). Eğitim durumu lise olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile para idaresi boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Küçükaslan, 2017). Girişimcilerin finansal okuryazarlık seviyesi üzerinde eğitim düzeyi etkilidir (Kıran, 2019), X, Y ve Z kuşaklarının eğitim durumlarına göre finansal okuryazarlık puanları anlamlı olarak farklılaşmaktadır (Doğan, 2018). Forex yatırımcılarının eğitim durumu lisansüstü olanların finansal okuryazarlık puanları eğitim durumu üniversite ve altı olanlardan yüksek bulunmuştur (Ünal, 2018).

Genel olarak bireylere yönelik gerçekleştirilen araştırmalarda ise Pamukçuoğlu (2019), eğitim değişkeninin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisini önemli bulmuştur. Eğitim seviyesi arttıkça finansal okuryazar olma durumu 1.95 kat artırmaktadır. Kuyumcu (2018)'da eğitim seviyesi yükseldikçe finansal araçlara ilişkin bilgi seviyesinin arttığını tespit etmiştir. Haydari (2018)'ye göre de finansal okuryazarlık ve finansal erişim algıları eğitim durumlarına göre anlamlı farklılaşmaktadır. Bağlıoğlu (2019), finansal eğitim almış olan akademik personelin finansal okuryazarlık düzeylerinin finansal eğitim almayanlara göre daha yüksek olduğunu, finansal okuryazarlık ve finansal eğitim arasındaki anlamlı farklılığın şiddetinin yüksek olduğunu tespit etmiştir. Finansal okuryazarlık ve/veya boyutları ile eğitim değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirleyen tez çalışmaları da mevcuttur. Kayacan (2019), finansal okuryazarlık algılarının eğitim durumlarına göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını; Beichar (2018) ve Ateş (2014) eğitim durumu ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ve Eker (2017) işverenlerin eğitim düzeyleri ile finansal farkındalık, finansal okuryazarlık ve finansal erişim arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığını ifade etmektedir.

Ebeveyn eğitim durumunun öğrencilerin finansal okuryazarlıklarına etkisi de incelenen değişkenlerdendir. Finansal okuryazarlık bilgi, tutum ve davranış düzeyleri ile baba eğitim düzeyi değişkeni arasında anlamlı farklılık olduğu, bununla birlikte program eğitim düzeyi değişkeni arasında anlamlı farklılık olmadığı (Öcal, 2019); finansal okuryazarlık puan ortalamaları ile ebeveynleri eğitim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı (Demirkıran, 2019; Er, 2019, Yücel, 2017); anne eğitim durumu düzeyleri bakımından temel para birimi ve gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgi ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı (Öncüler, 2018); öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin, babalarının eğitim seviyelerine göre farklılık gösterirken annelerinin eğitim seviyelerine göre farklılık göstermediği (Kutlu, 2018); lise öğrencilerinin matematik ders notu ile finansal okuryazarlık düzeylerinin ebeveynlerin eğitim düzeyi değişkenlerine bağlı olarak anlamlı bir ilişki olmadığı (Erkılıç, 2019); öğrencilerin temel para bilgileri, gelir konusundaki kavramlara ilişkin bilgileri, para idaresine ilişkin bilgileri, tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgileri ile harcama ve borçlanmaya ilişkin bilgileri ile anne ve babanın eğitim durumu arasında anlamlı farklılık olmadığı (Barmaki, 2015) bulgularına ulaşıldığı görülmüştür.

Medeni durum değişkeni ise tezlerin %26.98 kısmında ele alınmıştır. Araştırmalarda; hisse senedi yatırımcılarının medeni duruma göre finansal okuryazarlık düzeyi açısından anlamlı bir farklılık bulunduğu, evli yatırımcıların %60.3'ü yüksek düzey finansal okuryazar grubunda yer alırken, bekâr yatırımcılarda bu oranın %51.7 olduğu (Ateş, 2014); forex yatırımcılarının medeni durum değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği, evlilerin forex yatırımcı bilgisi puanların bekârlardan yüksek olduğu (Ünal, 2018); bireylerin medeni durumlarına göre finansal okuryazarlık ve finansal erişim farklılıkları anlamlı ve bekâr olanların evli olanlara göre finansal erişim tutumlarının daha yüksek olduğu (Haydari, 2018) bulgulanmıştır. Buna karşın; X, Y ve Z kuşaklarının medeni duruma göre finansal okuryazarlık puanlarının farklılaşmadığı (Doğan, Dilber 2018); vergi ve mevzuat bilgi düzeyi, yatırım bilgi düzeyi ve tasarruf bilgi düzeyi ile kamu personelinin medeni durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı; bireylerin medeni durum değişkeninin finansal okuryazarlık üzerine etkisinin önemli olmadığı (Pamukçuoğlu, 2019); üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık algılarının medeni durumlarına göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı (Kayacan, 2019); KOBİ'lerde araştırma katılımcılarının medeni durumlarının finansal okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık görülmediği (Çör, 2018) ve finansal tüketicilerin medeni durum değişkeni ile finansal okuryazarlık alt boyutları olan ilgi, algı, harcama ve tutum arasında anlamlı bir fark bulunamadığı (Ceylan & Korkmaz, 2016) sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tezlerde sunulan bulgular finansal okuryazarlık bileşenleri açısından incelendiğinde; finansal tutum, finansal bilgi ve finansal davranış arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunduğu (Salah, 2019); yatırımcıların finansal bilgi düzeylerine ilişkin kendi değerlendirmelerine dayalı olarak aralarında anlamlı farklılık belirlendiği (Ateş, 2014) ve finansal bilgi seviyesi ile tasarruf davranışı arasındaki anlamlı ilişki olduğu (Kaya, 2019) sonuçlarının paylaşıldığı görülmüştür.

Tezlerde Belirlenen Sorunlara İlişkin Geliştirilen Çözüm Önerileri

Araştırmanın son sorusu; belirlenen sorunlara yönelik tezlerde geliştirilen çözüm önerilerinin neler olduğudur. Bu kapsamda tezlerin içerikleri analiz edildiğinde en fazla ele alınan kavramın eğitim olduğu görülmüştür. Kartal (2019), öğrencilere yönelik para yönetimi konusunda eğitimler düzenlenerek ilgili konularda rasyonel davranmaları konusunda teşvik edilmeleri gerektiğini ve böylece para yönetimi konusunda kendi deneyimlerinin ötesinde profesyonel görüşler edinmelerinin sağlanabileceğini belirtmiştir. Bilgin (2019) bireylerin finansal davranış ve tutumlarının bilgiye dayalı olarak şekillenebilmesi için finansal okuryazarlık eğitimleri verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Kaya

(2019), Sancak (2019), Taş (2019), Vergi (2018), Barmaki (2015) ve Özgüler (2013); bireylerin finansal okuryazarlıklarının artırılması için küçük yaşlardan itibaren formal veya informal finans eğitimine tabi tutmanın önemli olduğunu, eğitim çalışmalarında dünya çapında faaliyetler yürüten kurumların finansal eğitimi çocuk yaştaki bireylere indirgemesinin örnek alınması gerektiğini belirtmişler, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde temel finans derslerinin müfredata eklenerek eğitim politikalarının erken yaşlarda uygulanmasının, tasarruf ve ekonomi bilincinin küçük yaşlarda verilmesinin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükselmesine katkı sağlayabileceğini öngörmüşlerdir. Kaya (2019), Yücel (2017) ve Özgüler (2013)'e göre de finansal okuryazarlık eğitimi devlet politikası hâline getirilmeli, Türkiye'de uygulanan zorunlu eğitim müfredatına finansal eğitim konuları eklenmeli, basitten karmaşığa doğru finansal bilgiler bireylerin öğrenim hayatları boyunca verilmeye devam edilmelidir. Yücel (2017) finansal kararlarını sağlıklı bir şekilde alma yeteneğine sahip, kredi kartı kullanımında bilinçli, bütçesini yönetebilen gençlerin yetiştirilmesi için finansal konuların zorunlu eğitim müfredatına eklenmesi, yükseköğretim kurumlarında ise İİBF dışındaki fakültelerde zorunlu ders olarak okutulması gerektiğini belirtmiş, üniversitelerdeki bölümlerde uygulanan ders programlarının arasına, hangi fakülte ya da bölüm olduğuna bakılmaksızın, finansal konulardaki derslerin alınmasının ve müfredata finansal okuryazarlık eğitimi ile ilgili içeriklerin eklenmesinin öğrencilerin finansal açıdan bilgilenmesi ve pratikte başarılı olması için olumlu bir adım olacağını belirtmiştir (Karakuş, 2019). Barmaki (2015) ise üniversitelerde finansal okuryazarlık dersinin seçmeli ders olarak eğitim programlarına konulmasını önermiş, Kaya (2019), YÖK koordinasyonunda üniversitelerle işbirliği yapılarak ülke çapında finansal okuryazarlık eğitimleri gerçekleştirilebileceğini ifade etmiştir. Adalar (2019), temel ekonomi ve finansal okuryazarlık derslerinin sosyal bilgiler eğitimcileri tarafından yürütülmesi gerektiğini ve araştırmasının bulgularının dersin sosyal bilgiler eğitimcisi tarafından yürütülmesinin öğretmen adaylarının ekonomiye ve ekonomi dersine yönelik ön yargılarının kırılmasında etkili olan önemli bir rol model olduğunu ortaya koyduğunu ifade etmiştir. Özkale (2018) ise matematik öğretim programlarında finansal okuryazarlık perspektifinden bir yenilenme ihtiyacının belirgin olduğunu, bu kapsamda ayrı bir finansal okuryazarlık dersinin planlanmasını ve bu ders için kapsamlı bir öğretim programı hazırlanmasını önermiştir.

Güneş (2019)'e göre de bireylerin demografik özellikleri göz önünde bulundurularak oluşturulabilecek bazı gruplara finansal kavramlar ve konular hakkında çeşitli eğitimler verilerek bu düzeyin yükseltilmesi gerekmektedir. Pamukçuoğlu (2018)'nun görüşüne göre politika üretici ve uygulayıcıların özellikle finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan grupları odak alarak finansal eğitim programları hazırlayıp eğitimler vermesi hem bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin artıracak hem de ülke refahına oldukça önemli katkılar sunacaktır. Bu programların hedef kitleleri olan çocuklar, gençler, yetişkinler, kadınlar, emekliler, işsizler vb. özellikleri ve ihtiyaçları göz önüne alınarak, bireylerin tasarruf, borçlanma, tüketim, sigorta ve emeklilik gibi hayatlarının önemli aşamalarına yönelik konuları kapsaması gereklidir (Özgüler, 2013). Eğitim kavramı tezlerde sadece öğrencilere değil meslek gruplarına yönelik de ele alınmıştır. Vergi (2019), bankalardaki eğitim programlarının yüksek kadro unvanlarındaki personellerin yanı sıra daha alt kadrolara yönelik olarak da uygulanmasının ve eğitim çıktılarına dair geri bildirimlerin kontrol edilmesinin bankacıların finansal okuryazarlık düzeylerinin yükselmesine katkı sağlayabileceğini belirtmiştir. Çör (2018)'e göre de KOBİ'lere yönelik temel finans eğitiminin verilmesi çok gereklidir.

Eğitim ile birlikte sıklıkla kullanılan diğer kavramlar arasında strateji, farkındalık ve bilinçlendirme bulunmaktadır. Şaroğlu (2018), Çolak (2017) ve Barmaki (2015) finansal okuryazarlığın artırılması için ulusal strateji belirlenmesi gerektiğini belirtmekte, hükümetlerin uygulama ve politikalar belirlemesini, bunları işler hâle getirmesini ve uygulamaları etkinleştirmesini önermektedirler. Salah (2019)'a göre öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini ve bu konudaki farkındalıklarını artırmaya yönelik çalışmaların yapılması öğrencilere, topluma ve ekonomiye önemli faydalar sağlayacaktır. Mevsim (2016), üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olmasının toplumun en önemli sorunlarından olduğunu, bu sorunun çözülmesi için tüm toplumda finansal okuryazarlık konusunda farkındalık yaratılması gerektiğini ifade etmektedir. Çolak (2017), toplumun değişik kesimlerinde finansal farkındalık oluşturmak amacı ile görsel ve yazılı medyanın daha etkin kullanılmasını önermektedir. Sosyal medya ve küçük reklamlar aracılığı ile öğrencilerin ilgisi çekilebilir, öğrencilerin çokça kullandığı bilgisayar oyunları, uygulamalar, sosyal medya programları tespit edilip bu uygulamalar öncesinde küçük anketler yapılarak farkındalık oluşması sağlanabilir. Güneş (2019), finansal tutum ve davranış açısından olumsuz kabul edilebilecek durumdaki gruplara yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılmasını ve bu konuda sivil toplum kuruluşlarının yardımına başvurulmasını tavsiye etmektedir. Ateş (2014), yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeylerini yükseltmeye çalışmanın yanı sıra, davranışsal önyargılar konusundaki farkındalıklarının artırılması gerektiğini belirtmektedir.

Tezlerde en fazla irdelenen diğer kavramlar proje ve işbirliğidir. Şaroğlu (2018), Milli Eğitim Bakanlığı'nın daha önce yaptığı gibi, bankalarla ortak protokoller imzalayarak finansal okuryazarlık uygulamasının tanıtılmasını, öğretmen ve öğrencilerin finansal okuryazarlığının geliştirilmesi için seminerler düzenlenmesini, muhasebe ve finansman alanı ile pazarlama perakende alanında modüllerin geliştirilmesini, güncellenmesini, eğitime destek sağlamak için ilgili alanların bulunduğu okullara araç gereç temini sağlanmasını, ilgili alanlarda görev yapan öğretmenlerin formatör olarak yetiştirilmesi çalışmalarının yapılmasını; Çolak (2017), finansal eğitim verecek öğretmen, akademisyen ve gönüllüler grubunun oluşturulmasını; Gencan (2018) işletmelerin bağlı bulunduğu odalar, KOSGEB, İŞKUR ve üniversiteler ortaklığında KOBİ'ler için organize edilmiş finansal eğitim çalışmaları yapılmasını; Er (2019), üniversite-kurum işbirliği sağlanarak, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının banka kuruluşları, kamu kurumlarının ekonomi ve finans ile ilgili kuruluşları, oda birlikleri ve ekonomik sivil toplum örgütleri ile daha yakın ilişkiler kurmaları sağlanmasını; Şaroğlu (2018), finansal okuryazarlık konusunda çalışan dernek ve kurumla-

rın devlet tarafından teşvik edilmesini; Kayacan (2019), sivil toplum kuruluşları, bankalar, BIST gibi kurumların desteği alınarak finansal ürünler ve hizmetler gibi konularda tüketici farkındalığının artırılıp, eğitim programları hazırlanmasını, materyal ve faaliyet geliştirmeye teşvik edilmesini; Kayacan (2019), Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği gibi kuruluşların artırılmasını; Karaağaç (2015), özellikle üniversitelerin finansal okuryazarlık konusunda sivil toplum örgütleri ve bu konuda sosyal sorumluluk projeleri yürüten finansal kuruluşlar ve diğer özel kuruluşlarla yakın işbirliği yapmasını; Barmaki (2015) sivil toplum kuruluşlarının finansal ürünler ve hizmetlerle ilgili tüketici farkındalığını artırmaya yönelik eğitim ve bilgilendirme programı, materyal ve faaliyet geliştirmeye teşvik edilmesini; Kartal (2019) Kutlu (2019) ve Ergün (2018) finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması için gündem başlıklarını tartışabilecekleri öğrenci kulüpleri ve toplulukları oluşturulmasını; Er (2019), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının varlık yönetimi, ihtiyaç planlama, karar alma süreçleri, risk yönetimi gibi alanlarda proje üretme çalışmalarında rol almalarının sağlanmasını; Ergün (2018), üniversitelerde ulusal ve uluslararası projelerin yapılabilmesi için öğrencilerin teşvik edilmesini, öğrencilere yönelik panel ve konferans gibi etkinliklerin gerçekleştirilmesini ve bu etkinliklere yetkin yerli ve yabancı araştırmacıların katılımının sağlanmasını; Doğan (2018), X, Y ve Z kuşaklarına yönelik finansal okuryazarlık çalışmalarında yaygın olarak kullandıkları sosyal medya kitle iletişim araçlarından faydalanılmasını ve Yücel (2017), televizyonlarda yayınlanacak kamu spotları çekilmesini, bu konuda hazırlanacak fazla karmaşık olmayan ve genel finansal bilgileri içeren broşürlerin hazırlanarak ailelere ulaştırılmasını önermektedirler.

SONUÇ

Finansal okuryazarlık bir kişinin parasal konularda geliştirmesi gereken tutum, davranış, bilgi ve beceri yetkinliklerini ifade eden bir kavramdır. Finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça bireylerin finansal konularda seçeneklerin neler olabileceğini belirleyebilmeleri, parasal konularda müzakere etmeleri, finansal açıdan sorunlar doğmasına neden olabilecek tutum ve davranışlardan uzak durmaları, genel ekonomideki gelişmeleri anlayıp etkin finansal kararlar alabilmeleri kolaylaşmaktadır.

Araştırmada Türkiye'de finansal okuryazarlık konusunda yayınlanan doktora ve yüksek lisans tezleri incelenerek mevcut durum ortaya konulmuş, ilgili tezlerin Türkiye'deki finansal okuryazarlık sorununa katkıları değerlendirilerek ileriki dönemlerde bu konuda yapılacak çalışmalara bilimsel bilgi sağlanmaya çalışılmıştır. Doküman incelemesine dayalı olarak gerçekleştirilen araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın alt problemleri doğrultusunda ulaşılan sonuçlar sırasıyla ele alındığında ilk olarak tezlerin türü, kabul edildikleri yıllar, çalışmanın yapıldığı üniversiteler ve enstitülere yönelik elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

- Başlıklarında finansal okuryazarlık ve finans okuryazarlığı anahtar sözcükleri bulunan 68 tezin YÖK-Tez veri tabanına yüklenmiş olduğu görülmüştür. Bunların beşi doktora ve 58'i yüksek lisans olmak üzere 63'ü içerik analizine uygundur.
- Finansal okuryazarlık konusunda ilk tez 2010 yılında kabul edilmiş, 2018 yılına kadar tez sayısında dikkati çeken bir artış olmamış ancak belirtilen yılda yayınlanan tezlerde sıçrama gerçekleşmiş, 2019 yılında ise en yüksek frekansa ulaşılmıştır. İçerikleri analiz edilen tezlerin %23.80'lik bölümü 2018 ve %39.68'lik kısmı 2019 yılında yayınlanmıştır.
- Finansal okuryazarlık konusuna farklı üniversite ve bilim dalları ilgi göstermiştir. 32 ilde, 40 üniversitede bu konuda lisansüstü tez çalışması yapılmış, beş farklı enstitünün 15 anabilim dalında lisansüstü tez kabul edilmiştir. En fazla çalışma İstanbul'da gerçekleştirilmiş, en çok tez Sakarya Üniversitesinde yazılmıştır. Tezlerin 53'ü SBE'de hazırlanırken bunların 43'ü İşletme anabilim dalı çalışmasıdır.

Tezlerde kullanılan araştırma ve veri analiz yöntemleri, çalışma grupları ve örneklem genişliklerine yönelik elde edilen sonuçlara göre;

- Tezlerin %95'lik kısmında nicel araştırma teknikleri uygulanmak suretiyle geçerli, güvenilir bilgilere ulaşılmaya ve neden sonuç ilişkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Nicel çalışmaların tamamında veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Araştırmalar toplam 30663 birimlik örneklem büyüklüğünü kapsamaktadır. En çok üniversite öğrencilerine ve bireysel yatırımcılara yönelik araştırma yapılmıştır.
- Bağımlı değişken olarak en fazla finansal bilgi düzeyi ele alınmıştır. Dünya genelinde birçok araştırmacı bilginin finansal okuryazarlığın merkezinde yer aldığını kabul etmektedir. Huston (2010) analiz ettiği 71 çalışmanın %47'sinde finansal okuryazarlık ve finansal bilgi terimlerinin eşanlamlı olarak kullanıldığını belirlemiştir. Tezlerde finansal bilgi değişkeninin sıklıkla ele alınması bu istatistikle uyumludur. Bağımlı değişken olarak en çok araştırma konusu olan diğer finansal okuryazarlık bileşenleri finansal davranış ve finansal tutumdur. Bağımsız değişken olarak ilişkisi en fazla araştırılanlar ise cinsiyet, yaş ve gelir düzeyidir.

Tezlerde ulaşılan bulgular incelendiğinde;

- Cinsiyet değişkeni ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların büyük bölümünde istatistiki olarak anlamlı sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. Bunların arasında Bağlıoğlu (2019), Er (2019), Sancak (2019), Kutlu (2018), Mevsim (2016), Taş (2019), Kanmaz (2018), Kılıç (2016), Tosun (2016), Ünal (2018), Öncüler (2018), Karaağaç, (2015) ve Saraç (2014), erkeklerin finansal okuryazarlık ve/veya boyutlarına ait skorların kadınlara göre daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Buna karşın Vergi (2019), Dağdelen (2017) ve Ateş (2014) inceledikleri finansal okuryazarlık bileşenleri açısından kadınlar lehine bulgulara ulaşmışlardır. Diğer taraftan Demirkıran (2019), Karakuş (2019), Kayacan (2019), Kutlu (2019), Çör (2018), Doğan (2018), Haydari (2018), Kuyumcu (2018), Eker (2017), Küçükaslan (2017), Ceylan & Korkmaz (2016) ve Öztürk (2014)'e göre de finansal okuryazarlık ve/veya boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.
- Çalışmaların birçoğunun bulgularına göre, yaş değişkeni ile finansal okuryazarlık ve/veya boyutları arasında istatistiksel

olarak anlamlı fark vardır ve yaş arttıkça finansal okuryazarlık düzeyi de artmaktadır (Güneş, 2019; Karamelek, 2019; Kutlu, 2019; Sancak, 2019; Kartal, 2018; Kutlu, 2018; Ünal, 2018; Dağdelen, 2017; Eker, 2017; Öcal (2019); Haydari (2018). Buna karşın Kuyumcu (2018), araştırmasında yaş aralığı yükseldikçe bireylerin finansal araçlara ilişkin bilgi seviyesinin düştüğünü tespit etmiştir. Finansal okuryazarlık ve/veya boyutları ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir fark olmadığını belirleyen araştırmacılar da bulunmaktadır (Demirkıran, 2019; Karakuş, 2019; Kayacan, 2019; Yıldız, 2019; Çör, 2018; Saraç, 2014).

- Bağlıoğlu (2019), Kartal (2019), Kayacan (2019), Kıran (2019), Beichar (2018), Ünal (2018) ve Küçükaslan (2017)'a göre, kişinin gelir düzeyi ile finansal okuryazarlık ve/veya boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ancak Güneş (2019), Kutlu (2019), Öcal (2019) ve Taş (2019) gelir ile finansal okuryazarlık arasında herhangi bir ilişki belirleyememişlerdir.

İçerikleri analiz edilen tezlerde araştırmacıların belirledikleri sorunlara ilişkin geliştirdikleri çözüm önerileri ise şu şekilde özetlenebilir:

- Türkiye'de uygulanan zorunlu eğitim müfredatına finansal eğitim konuları eklenmeli, yükseköğretim kurumlarında ise İİBF dışındaki fakültelerde de ilgili konularda dersler verilmelidir. YÖK koordinasyonunda üniversitelerle işbirliği yapılarak da finansal okuryazarlık eğitimleri ülke çapında gerçekleştirilmelidir. Finansal okuryazarlık eğitimleri mümkün olduğunca küçük yaşlardan itibaren verilmeye başlanmalı, finansal okuryazarlık eğitimi devlet politikası hâline getirilmelidir.
- Toplumdaki finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilebilmesi için ulusal bir strateji belirlenmeli, öğrencilerin ve diğer bireylerin bu konudaki farkındalıklarını artırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Finansal okuryazarlık düzeyinin toplumda yükseltilebilmesi için çeşitli kurum ve kuruluşlarca işbirliği yapılmalıdır. Finansal eğitim verecek öğretmen, akademisyen ve gönüllüler grubu oluşturulmalı, finansal okuryazarlık konusunda çalışan dernek ve kuruluşlar devlet tarafından teşvik edilmelidir.
- Üniversitelerde öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması için gündem başlıklarını tartışabilecekleri öğrenci kulüpleri ve toplulukları oluşturulmalıdır. Ulusal ve uluslararası projelerin yapılabilmesi için öğrenciler teşvik edilmelidir.
- Sosyal medya kitle iletişim araçlarından faydalanılmalı, televizyonlarda yayınlanacak kamu spotları hazırlanmalı, bu konuda hazırlanacak fazla karmaşık olmayan ve genel finansal bilgileri içeren broşürler hazırlanarak ailelere ulaştırılmalıdır.

KAYNAKLAR

Adalar, H. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen eğitiminde finansal okuryazarlık ve öğretimi: Bir model önerisi* (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ateş, S. (2014). *Finansal okuryazarlık ve davranışsal önyargılar: Bireysel hisse senedi yatırımcısı üzerine ampirik bir çalışma* (Yüksek lisans tezi). Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bağlıoğlu, A. (2019). *Akademik personelin finansal okuryazarlık ve finansal davranış analizi: Fırat Üniversitesi örneği* (Yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Barmaki, N. (2015). *Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Hacettepe Üniversitesi örneği* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Beichar, A. (2018). *A study on the relationship of financial literacy and individual financial decisions: Case of Adana* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, *2*, 8-14.

Bilgin, F. (2019). *Kamu personelleri finansal okuryazarlık düzeylerinin otomatik katılımdan ayrılma eğilimine etkisi: Erzincan iline yönelik bir uygulama* (Yüksek lisans tezi). Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.

Ceylan, A., & Korkmaz, T. (2016). *İşletmelerde finansal yönetim* (9. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.

Çolak, H. (2017). *Mühendislerde finansal okuryazarlık ve para yönetimi becerileri: Bandırma ilçesi örneği* (Yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Çör, Ö. (2018). *Kobilerde Finansal okuryazarlık: Finansal yönetime etkisi, sorunlar ve öneriler* (Yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Dağdelen, T. (2017). *Finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi ve Aydın ilindeki serbest muhasebeci mali müşavirler üzerine bir uygulama* (Yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Demirkıran, T. (2019). *Kırıkkale Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik araştırma* (Yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Doğan, D. (2018). *Kuşaklar arasındaki finansal okuryazarlık seviyesi üzerinde sosyal medya ile kitle iletişim araçlarının etkisinin irdelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü, Sakarya.

Eker, F. (2017). *Finansal farkındalık, finansal okuryazarlık ve finansal erişim düzeyleri üzerine bir çalışma: Silifke Ticaret ve Sanayi Odası örneği* (Yüksek lisans tezi). Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Er, T. (2019*). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının finansal okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

Ergün, K. (2018). *Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlığı: Balıkesir Üniversitesi örneği* (Doktora tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Erkılıç, A. (2019). *Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ve matematik ders başarıları arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Franzosi, P. R. (2009). *Content analysis in handbook of data analysis*, California, CA: Sage Publishing, Inc.

Gencan, M. Y. (2018). *Turizm sektörü KOBİ'lerinde finansal okuryazarlık: Trabzon ili örneği* (Yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Güneş, E. (2019). *Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi üzerine bir araştırma: Kayseri ve Sivas ili örneği* (Yüksek lisans tezi). Kayseri Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kayseri.

Haydari, A. N. (2018). *Bireylerin finansal okuryazarlık, finansal eğitim ve finansal erişim düzeyleri üzerine bir araştırma: İstanbul ili örneği* (Yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Huston, S. J. N. (2010). Measuring financial literacy. *The Journal of Consumer Affairs*, *44*(2), 296-316.

Kanmaz, A. (2018). *Bireysel hisse senedi yatırımcılarının finansal okuryazarlık düzeyi üzerine bir çalışma: İzmir örneği* (Yüksek lisans tezi). İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Karaağaç, A. (2015). *Finansallaşma sürecinde finansal okuryazarlık* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karakuş, T. F. (2019). *Genel olarak finansal okuryazarlık ve islami finansal okuryazarlık: Adana ilinde bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Karamelek, F. (2019). *Banka müşterilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi ile ilgili bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Kartal, Y. (2019). *Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık, finansal tutum ve davranış düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Necmettin Erbakan Üniversitesi örneği* (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kaya, A. (2015). *KOBİ yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenebilmesine yönelik bir araştırma: İzmir ili örneği* (Yüksek lisans tezi). İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Kaya, H. (2019). *Finansal okuryazarlık ve İİBF'de verilen muhasebe finansman derslerinin finansal okuryazarlık üzerine etkileri: Cumhuriyet Üniversitesi İİBF öğrencileri üzerinde bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Kayacan, E. N. (2019). *Hane halkının finansal okuryazarlık ve para yönetme becerisinin ölçülmesi: Zonguldak ili örneği* (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü, Sakarya.

Kılıç, Y. (2016). *Finansal okuryazarlık ve finansal refahın belirleyicileri: Gaziantep ve çevre illeri için yapısal eşitlik modeli uygulaması* (Doktora tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep

Kıran, F. (2019). *Finansal okuryazarlık, risk alma eğilimi ve belirsizliğe karşı tolerans ilişkisi: Batı Akdeniz girişimcileri üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Burdur.

Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: An introduction to its methodology.* California, CA: Sage Publishing, Inc.

Kutlu, A. (2019). *Finansal okuryazarlık ile bütçeleme ve tasarruf davranışı: Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü öğrencileri üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Kutlu, E. (2018). *Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlığı: Balıkesir Üniversitesi örneği* (Doktora tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Kuyumcu, O. (2018). *Finansal okuryazarlığın makroekonomik önemi ve ülkemizde finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi: Bursa ili uygulaması* (Yüksek lisans tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Küçükaslan, A. (2017). *Finansal okuryazarlık: Kayseri ili serbest muhasebeci ve mali müşavirleri üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.

Lac, A. (2016). *Content analysis.* Switzerland: Springer International.

Mevsim, L. T. (2016). *Üniversite öğrencilerinde finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi: Erzincan Üniversitesi örneği* (Yüksek lisans tezi). Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.

Öcal, Ö. (2019). *Finansal okuryazarlık ve bireysel tasarruf davranışları: Ankara ili örneği* (Yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

Öncüler, İ. (2018). *Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma: İstanbul Gelişim Üniversitesi örneği* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özgüler, İ. (2013). *Bireysel finansal kaynakların yönetiminde bir araç olarak finansal eğitimde dünya uygulamaları ve Türkiye karşılaştırması* (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Özkale, A. (2018). *Finansal okuryazarlık ve matematiksel okuryazarlık perspektifinde Türkiye ve Kanada (Ontario) öğretim programlarının incelenmesi ve bir model önerisi* (Doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Öztürk, E. (2014). *Finansal okuryazarlık ve para yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personeli üzerine bir uygulama* (Yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniveritesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Pamukçuoğlu, K. (2019). *Medyanın finansal okuryazarlık üzerindeki etkisi* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Salah, S. F. (2019). *Yabancı öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi üzerine bir araştırma: Erciyes Üniversitesi örneği* (Yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Sancak, S. (2019). *Üniversite öğrencilerinde finansal okuryazarlık araştırması: Gümüşhane Üniversitesi örneği* (Yüksek lisans tezi). Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.

Saraç, E. (2014). *Finansal okuryazarlık ve Dumlupınar Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Şaroğlu, H. T. (2018). *Kamu çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi: Tunceli ilindeki kamu çalışanları üzerine bir uygulama* (Yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tunceli.

Taş, Ö. T. (2019). *TR83 bölgesindeki üniversitelerin iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin karşılaştırması* (Yüksek lisans tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Tavşancıl, E., & Aslan, A. E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.

Tosun, A. E. (2016). *Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi üzerine bir alan araştırması* (Yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Ünal, P. (2018). *Finansal okuryazarlık ve forex piyasası* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.

Vergi, S. (2019). *Bankacılık sektöründe çalışan personellerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi: Sivas İli örneği* (Yüksek lisans tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Yıldız, G. (2019). *Davranışsal iktisat perspektifinden finansal okuryazarlık düzeyinin analizi: Üniversite öğrencileri üzerine bir uygulama* (Yüksek lisans tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.

Yücel, S. (2017). *Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarının kredi kartı kullanım alışkanlıkları üzerine etkisinin incelenmesi: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi- Hacettepe Üniversitesi örneği* (Yüksek lisans tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.